

4M MC és az európai villamos energia piacintegrációs törekvések

Az őszi félévben az Energetikai Szakkollégium hatodik előadása 2014. november 13-án került megrendezésre. Az előadás témája a magyar áramtőzsde összekapcsolása volt a szomszédos országok villamosenergia-piacával, az előadást Bertalan Zsolt, a HUPX vezérigazgatója tartotta.

Bevezetés

A felhasznált villamos energiát jelentős mennyiségben az erőművekben állítják elő. Az energia a nagy távolságok áthidalására szolgáló átviteli hálózaton az átviteli rendszerirányító felügyelete alatt, majd az átadási pontok után az elosztói hálózaton keresztül jut a felhasználókhoz. A rendszerirányítóval együttműködve az áramtőzsdéken történik meg az energia egy részének értékesítése.

Ahogy az európai villamos energia átviteli hálózatok össze vannak kapcsolva egymással, úgy a különböző régiók áramtőzsdéinek egyesítésére is megszületett az igény. A villamosenergia-piacok (továbbiakban piacok) összekapcsolásával egyszerűsödik az országhatárok jelentette kapacitások kiosztásának menete és az aukciós vagy folyamatos ügyletek lebonyolítása.

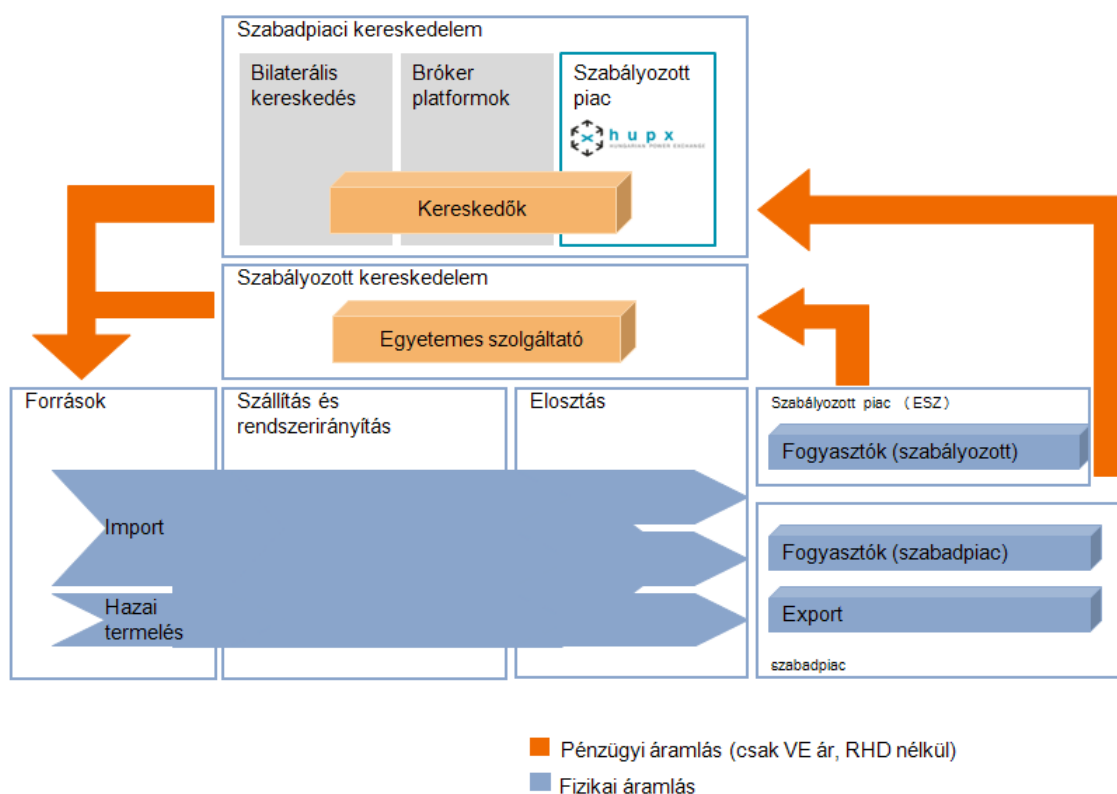
Az áramtőzsdéről általában

A villamos energia egy részét az állam által a szabadpiacinál szigorúbban szabályozott kereskedelem keretein belül értékesítik. Az egyetemes szolgáltatók a törvényben előírt áron adják a villamos energiát. A lakosság jellemzően ilyen formában veszi az áramot; bár elvileg lehetősége lenne a szabadpiacon vásárolnia, ez az aktuális piaci helyzet megfelelő ismeretének és a kellő információk hiányában nem volna kifizetődő számára.

A szabadpiaci kereskedelem keretein belül lehetőség van bilaterális ügyletek lebonyolítására és brókerplatformok vagy szabályozott piacok (tőzsdék) működésére.

A tőzsdék előnye, hogy az ügyfeleknek nem kell egymással kapcsolatba lépniük a vásárláshoz: míg a bilaterális üzletkötésnél a felek egymással egyeznek meg, a szervezett piacon minden a piac közvetítésével történik. A tőzsde további előnyei közé tartozik a diszkriminációmentes kereskedés (információhoz való egységes hozzáférés, anonim kereskedés), az egyszerűsített adminisztráció, a jelző referenciaár (piaci átláthatóság) biztosítása és klíring-szolgáltatások (garancia rendszer, fizetési kockázatok kezelése) nyújtása.

A tőzsdéken az energia hosszú távú fizikai vagy határidős piacokon (physical futures, PhF) és másnapi kereskedésű piacokon (Day-ahead markets, DAM) cserélhet gazdát. PhF esetén az üzlet megkötését és a szállítás időpontját több mint egy nap választja el, míg a DaM esetén a szállítás már másnap megtörténik.

1. ábra: Villamosenergia-piaci modell

Az egységes belső európai piac

Az Európai Unió előírásaiban is szereplő célkitűzéseknek („20-20-20”) megfelelően az energiaszektor szereplői törekszenek az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentésére, a megújuló energiaforrások minél nagyobb arányú használatára és az energiahatékonyság növelésére.

Az energiahatékonyság növelése érdekében döntés született a verseny kialakításáról, ahol az energia szolgáltatói és felhasználói versengenek egymással. A versenyhez szükséges az egységes belső európai energiapiac

kialakítása. Az Európai Tanács 2011. február 4-ei határozatának értelmében a belső áram- és gázpiac létrehozásának 2014-ig bezárólag meg kell történnie. Ez előreláthatólag legkorábban 2016-ban valósul meg. A cél az átviteli rendszerirányítók és az áramtőzsdék közös, napi szintű irányításával és szoros együttműködésével koordinált kapacitásszámítást, hosszú távú, másnapi és aznapi kereskedelmet lehetővé tévő belső piac megteremtése.

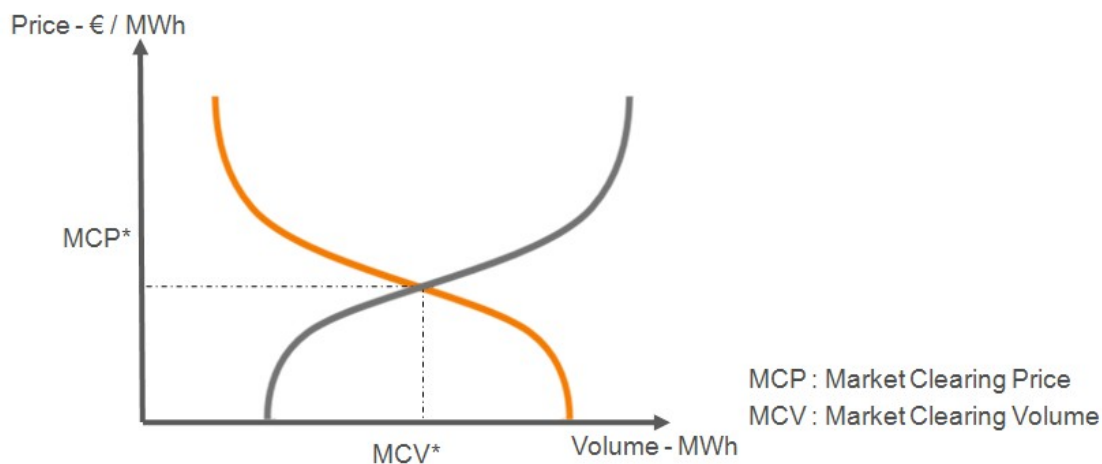
Explicit és implicit aukció

Az egységes belső piac kialakításának egyik akadálya az országhatárok jelentette kapacitáskorlátok. Mivel a határkeresztező átviteli hálózatok a megépítésük idején nem szabadpiaci kereskedelemre lettek tervezve, ezért a rajtuk átvihető maximális teljesítmény határozza meg, hogy adott időszakban mennyi energiát lehet értékesíteni az országhatárokon keresztül.

A piacintegráció egyik célja kiküszöbölni a korábban a tőzsdéken használt explicit aukció hátrányát: az explicit aukció folyamán az ügyfelek külön veszik meg az energiát és a határkeresztező kapacitást az energia szállításának időtartamára. Ha a termék szállításának és a kapacitás biztosításának ideje nem esik egybe, úgy a piaci szereplő bukott üzletet könyvel el. Ezzel szemben a piac-összekapcsolás után implicit aukcióval lehet az ügyletet bonyolítani: az energia vétele egybekötött a kapacitás kiosztásával, így a szereplőknek nem kell a határkeresztezés problémájával foglalkozniuk.

Az alkalmazott aukció a „black box” árképzést használja.

A módszer lényege, hogy minden eladó és vevő benyújtja azt a minimális eladási illetve maximális vételi árajánlatot, mely alatt illetve felett nem hajlandó részt venni az adott üzlet megkötésében. Az ajánlati könyv lezárása után több ajánlat nem adható meg, a tagok árajánlataiban szereplő mennyiségekkel képezhető Marshall-keresztnek megfelelően, aki a kialakuló árnál nem hajlandó olcsóbban eladni vagy drágábban venni, az kimarad ebből az aukcióból, a többiek üzlete lebonyolításra kerül.

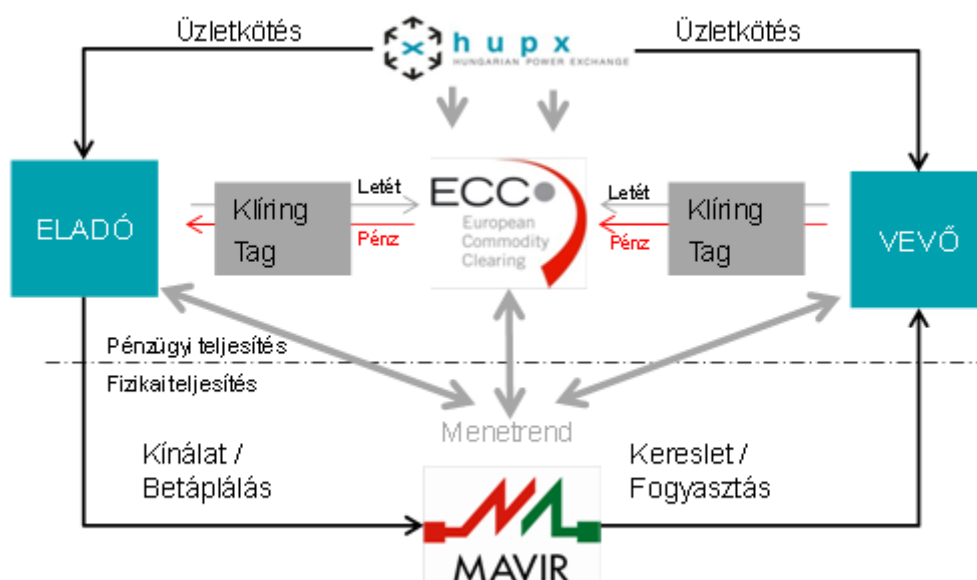

2. ábra: Energiakereslet (sárga) és -kínálat (szürke)

A magyar áramtőzsde

A HUPX (Hungarian Power Exchange) Magyar Szervezett Villamosenergia-piac Zrt.-t a MAVIR (Magyar Villamosenergia-ipari Átviteli Rendszerirányító) Zrt. alapította meg 2010-ben. Először a HUPX a DAM-on kezdett el működni, mostanra már a PhF-en is kínál termékeket.

A HUPX csoport működési keretrendszere a következő:

3. ábra: A HUPX csoport működési keretrendszere

3M MC

A HUPX 2012 szeptemberében csatlakozott a cseh és szlovák szervezett energiapiachoz, így kialakítva a 3M MC-t (Market Coupling, piac-összekapcsolás). Az összekapcsolás után a másnapi piacon az árak volatilitásának (a hozam változékonyságának) csökkenése volt megfigyelhető, ami a 3M MC egyik kedvező hatása. További előny volt a HUPX többi piacba történő integrálódása.

4M MC

A 2013 júliusában aláírt szándéknyilatkozat értelmében Lengyelország és Románia is csatlakozni kívánt a már összekapcsolt CZ-SK-HU piachoz, ezzel létrehozva az 5M MC-t. A 2013 augusztusában meghozott döntés szerint viszont Lengyelország egyelőre csak megfigyelő a 4M MC kialakításának folyamán. A 4M MC projekt célja a már meglévő CZ-SK-HU piachoz a román piac kapcsolása, ezáltal felkészülni a későbbi, egységes európai piachoz való csatlakozásra és eljuttatni az integráció jelentette előnyöket a résztvevő tőzsdéknek. A projekt megvalósításában előnyt jelentenek a már meglévő 3M MC nyújtotta tapasztalatok.

„Holnap”

A 4M
piac-összekapcsolás
indulása

Közeljövő

További lépések az európai áralapú piac-
összekapcsolás felé (célmodell) a CEE projekt
Multi-Regional Coupling-hoz (MRC) való
összekapcsolásán keresztül

Közeljövő

Várhatóan 2014.11.19-ei éles indulással létrejön a CZ-SK-HU-RO piac-összekapcsolás. Ezután a régió következő célja a már meglévő MRC price coupling-hoz való csatlakozás lesz. A délszláv országokról most még nem lehet biztosan tudni, hogy melyik piacba kívánnak a jövőben integrálódni, de Olaszország várhatóan 2015 első negyedévében fog csatlakozni az MRC-hez.

Hátsági Bence

Energetikai Szakkollégium